

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 13/4 2024 s. 1313-1328, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

CAHİT SITKI TARANCI'NIN ŞİİRLERİNDE KALIPLAŞMIŞ SÖZ VARLIĞI

Selvanur KAYHAN*

Geliş Tarihi: 11 Temmuz 2024

Kabul Tarihi: 9 Ekim 2024

Öz

Ana dili öğretiminde söz varlığı, öğrencilerin dört temel dil becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Dinlediklerinden ve okuduklarından kazandıkları kelimeler ile alıcı söz varlığını oluşturan bireyler konuşurken ve yazarken üretici söz varlığı ile duygu ve düşüncelerini ifade etmektedirler. Alıcı söz varlığının gelişmesinde ve aktarılmasında, temel kaynak olan Türkçe ders kitaplarının yanında edebî eserler de önemli rol oynamaktadır. Bu araştırmanın amacı, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde yer alan kalıplaşmış söz varlığı unsurlarını incelemektir. Çalışma nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Çalışma sonucunda Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde toplam 441 tane kalıplaşmış söz varlığı unsurunun yer aldığı ve bu unsurların 191 tanesini deyimlerin, 122 tanesini ikilemelerin, 24 tanesini kalıp sözlerin ve dört tanesini atasözlerinin oluşturduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Söz varlığı, atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz, Cahit Sıtkı Tarancı.

STEREOTYPED VOCABULARY IN CAHİT SITKI TARANCI'S POEMS

Abstract

In mother tongue teaching, vocabulary plays an important role in the development of students' four basic language skills. Individuals who form receptive vocabulary with the words they acquire from listening and reading express their feelings and thoughts with productive vocabulary while speaking and writing. In the development and transfer of receptive vocabulary, literary works play an important role in addition to Turkish textbooks, which are the main source. The aim of this study is to examine the elements of stereotyped vocabulary in Cahit Sıtkı Tarancı's poems. The study was designed according to qualitative research design. As a result of the study, it was determined that a total of 441 elements of stereotyped vocabulary were used in Cahit Sıtkı Tarancı's poems, 291 of these elements were idioms, 122 of them were formulaic expressions, 24 of them were reduplications and four of them were proverbs.

Keywords: Vocabulary, proverb, idiom, reduplication, formulaic expressions, Cahit Sıtkı Tarancı.

* Arş. Gör.; Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi, selvanurkayhan@trabzon.edu.tr

Giriş

Bireyin anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesinde temel unsur sözcük ve sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu söz varlığıdır (Kavruk & Özlek, 2022; Şen, 2020). Söz varlığı, “söz kavramının genişliği içinde dilde kelime ve kelime üstü birimler olan ikileme, deyim, atasözü vb. anlamlı dil birimlerinin oluşturduğu birikimin bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Karadağ, 2021, s. 6). Alan yazınında kavram yerine kelime/sözcük dağarcığı, kelime/sözcük serveti, kelime hazinesi, sözcük varlığı, sözcük gömüsü, kelime kadrosu ve vokabüler kullanılsa da bu ifadeler tam anlamıyla söz varlığını karşılayamamaktadır ve bu açıdan bakıldığında söz varlığı yukarıdaki kavramları da kapsayan bir üst kavramdır (Baş, 2010). Bir dilin söz varlığı; o dili konuşan topluma ait kavram dünyasını, kültürünü ve zihniyetini yansıtmaktadır (Aksan, 2015). Bu sebeple söz varlığı, yalnızca sözlüklerdeki madde başı kavramlarını ifade etmekle kalmayıp nesilden nesile aktarılan tüm ifade ve sözleri de kapsar (Demir, 2016). Aksan (2015), söz varlığını oluşturan unsurlar arasında kelime, atasözü, deyim, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, terimler ve anlatım kalıplarını göstermektedir. Kurudayıoğlu ve Dölek (2019) ise söz varlığını oluşturan öğeleri kelime, atasözü, deyim, ikileme ve kalıp ifadeler olarak sıralamıştır.

Kelime bir dilde bağımsız olarak yer alan en küçük birim olarak tanımlanmaktadır (Richards & Schmidt, 2010). Vygotsky (2021) anlamın kelime için temel bir ölçüt olduğunu dile getirmekte, anlamı olmayan kelimelerin boş bir ses olduğunu ifade etmektedir. Ergin (2006) ise görev ve anlamı ön plana çıkararak kelimeyi anlamı ve dil bilgisel görevi olan ses veya sesler olarak ifade etmektedir. Hem konuşma hem de yazma diline ait bir unsur olan kelime (Roberts, 1992) söz varlığının temel unsurunu oluşturmaktadır (Karadağ, 2021). Kelimelerin yanında bir dilde deyim, atasözü, ikileme ve kalıp söz gibi unsurların oluşturduğu kalıplaşmış söz varlığı da bulunmaktadır (Gökdayı, 2008). Kalıplaşmış söz varlığının birtakım yapısal özellikleri bulunmaktadır: Dilde kalıplaşmış hâlde bulunan bu unsurlar sözcük öbeği veya cümle hâlinde sıralanırlar, sınırlı sayıda sözcükten meydana gelir ve belirli cümle ve sözcük öbeği türleri içerisinde yer alırlar (Gökdayı, 2008). Bu unsurların varlığı bir dilde iletişimi daha kolay hâle getirmektedir (Wray, 2002).

1. Kalıplaşmış Söz Varlığı

Kalıplaşmış dil birimlerinden biri olan atasözü; bir milletin karakterini, hayata bakışını ve düşüncelerini yansıtan özlü söz olarak tanımlanmaktadır (Yurtbaşı, 2012). Atasözleri bir yaşam tecrübesi sonucunda doğmakta ve bu tecrübe sonucunda kültürel bir unsura dönüşmektedir (Güzel & Karadağ, 2013). Bir toplumun zihniyeti, maddi ve manevi kültürü ve tecrübesi o toplumda yer alan atasözlerine yansımaktadır (Aksan, 2011). Atasözlerinin taşıdığı özellikler arasında kısa, özlü, anonim ve kalıplaşmış olması (Korkmaz, 2007), bir ulusun ortak malı olup yol gösterici nitelik taşıması (Aksoy, 1998a) gösterilmektedir. Oğuz ve arkadaşları (2012), atasözlerinde her konunun yer bulabileceğini ancak aile-akraba-komşu-dost ilişkileri, yiğitlik, konukseverlik gibi birtakım olumlu özellikler, din, milliyet, görgü, iktisat, sağlık, ölüm, ziraat, hayvancılık, hava olayları ve takvim gibi konuların daha fazla ele alındığını belirtmektedirler. Kavram bakımından inanış, adet ve gelenek ve bir düşünce bildiren atasözleri olduğu gibi sosyal olayların, tabiat olaylarının meydana gelme şekillerini bildiren atasözleri, doğrudan ders ve nasihat veren atasözleri ve sosyal olayların meydana gelme şekilleri sonucunda ders veren atasözleri de bulunmaktadır (Aksoy, 1988). Güzel ve Torun’a (2012) göre

atasözleri temel anlamın yanında asıl mesajın verildiği bir derin anlam da barındırmaktadır ve bu mesaj verilirken benzetme, mecaz, kinaye, tezat gibi edebi sanatlardan yararlanılır.

Deyim, “anlatımı daha etkili hâle getirmek amacıyla çoğu zaman gerçek anlamın dışında kullanılan kalıplaşmış söz” olarak tanımlanmaktadır (Hengirmen, 1999, s.116). Deyimlerin ortak özelliklerine bakıldığında en az iki sözcükten meydana gelen, toplum tarafından benimsenen, dikkat çekici bir anlatımı olan ve gerçek anlamından uzaklaşmış kalıplaşmış söz olduğu görülmektedir (Güven, 2023). Bir olayı ve durumu açıklamak amacıyla oluşturulan deyimlerde benzetme, istiare, örtmece gibi söz sanatlarından faydalanılmaktadır (Sağlam, 2001). Şen’e (2020) göre deyimlerin iki önemli işlevi bulunmaktadır: Anlatım sadeliği ile ayrıntılı bir durumu özetleyebilmesi ve somutlaştırma yoluyla anlatımı zor durum ve olayı kolaylaştırmasıdır. Bu açıdan bakıldığında deyimler az sözle çok şey aktarmayı sağlayan birimlerdir (Kenzhalin, 2017). Konuşma ve yazı dilinde deyimlerden yararlanması iletişim becerilerini geliştirdiği gibi dili kullanma kabiliyetini de ortaya koymaktadır (Göçer, 2012). Deyimler, bir dile mensup topluluğun anlatım, benzetme ve nükte kabiliyetini ortaya koyma açısından da önem taşımaktadır (Aksan, 2015). Önceki kuşakların tecrübelerinin yer aldığı deyimler, sonraki nesillere bırakılan miras olarak kabul edilmektedir (Doğan, 2016). Deyimler bu yönüyle atasözleri ile benzerlik taşımaktadır. Atasözlerinden ayrıldığı nokta ise kesin bir yargı bildirmeyip yalnızca yeni bir anlamı meydana getirmesidir (Kenzhalin, 2017).

İkileme, bir sözcüğün/yansımalı birimin tekrar ederek veya sözcüğün anlam açısından bağlantılı başka bir sözcükle yan yana gelerek oluşturduğu anlatım şekli olarak ifade edilmektedir (Aksan, 2001). Alan yazınında kavram tekrar veya tekrar grubu, yineleme, ikizleme, hendiadyoin, koşma olarak da ifade edilmektedir (Özbek, 2021). Anlatıma zenginlik, ahenk, çeşitlilik, güç ve şiirsellik katan ikilemeler (Akyalçın, 2007) bu yönüyle Türkçenin zenginliğini ortaya koymaktadır. Hatiboğlu (1981) Türkçenin anlam zenginliğinin, ortaya çıkan yeni anlamlara karşılık bulma mecburiyetini beraberinde getirdiğini ve sözcüklerin yan yana getirilerek bu anlamı karşıladığını belirtmektedir. Bir araya getirilen bu sözcükler ikilemeleri oluşturmaktadır. Türkçenin ilk yazılı kaynağı olan Orhun Abideleri’nde de ikilemelerin yer alması, bu dilin eski zamanlardan bugüne değin şiirsel, esnek ve çeşitliliğe sahip bir dil olduğunu göstermektedir (Hengirmen, 1999). İkilemeler anlam bakımından iki sözcüğü de anlamlı ikileme, bir sözcüğü anlamlı ikileme, iki sözcüğü de yarı anlamlı ikileme, sözcükleri yakın anlamlı ikileme, sözcükleri karşıt anlamlı ikileme ve sözcükleri aynı anlamlı ikileme olarak sınıflandırılmaktadır (Hatiboğlu, 1981). İkilemelerde de atasözleri ve deyimlerde olduğu gibi söz dizimsel olarak belirli ve değişmeyen bir sıralama bulunmaktadır (Kavruk & Özlek, 2022). Diğer metin türlerinde olduğu gibi şiirde de verilmek istenen duygu ve düşüncüyü de pekiştirmektedir (Özer & Demirtaş, 2018). Bu açıdan bakıldığında şiir türünde ikilemelerin önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

Türkçede bir diğer söz varlığı unsuru kalıp sözler yahut iletişim sözleri olarak belirtilmektedir. Kalıp sözler, bir toplumda iletişim sırasında kullanılan sözler olarak ifade edilmektedir (Aksan, 2015). Bu sözler yeme-içme öncesi, sırası ve sonrasında, selamlaşma, doğum, ölüm, bir işe-okula başlama anlarında ya da dua, beddua, yemin ederken sıklıkla kullanılan sözleri kapsamaktadır (Canbulat & Dilekçi, 2013). Kalıp sözlere örnek olarak *hoş geldiniz, ellerine sağlık, hayırlı olsun, Allah düşmanımın başına vermesin, sağ ol, Allah analı babalı büyüksün* gibi ifadeler verilebilir. Bir topluma özgü olduğu kabul edilen kalıp sözler, o toplumun kültürünü yansıtan önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir (Şen, 2020). Kültür ve

dil birlikteliğinin en temel göstergelerinden biri olan kalıp sözler (Sis & Gökçe, 2009) atasözleri, deyim ve ikilemelerde olduğu gibi aynı dile mensup bireylere bağlama uygun hazır kalıplar sunarak iletişimi kolaylaştırmaktadır (Gökdayı, 2008). Kültürel unsurların yanı sıra dinî inancın, bireyin iç dünyasının da yansıması olan kalıp sözler bu yönüyle etkili iletişim için temel unsurlardan biridir (Özdemir, 2015). Bu doğrultuda kalıp sözlerin Türkçenin söz varlığında önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

2. Cahit Sıtkı Tarancı

Köklü bir geçmişe sahip Türk edebiyatı geçmişten günümüze birçok şair ve yazar yetiştirmiştir. Bu şair ve yazarlardan her biri edebiyata farklı alanlarda önemli katkı sağlamıştır. Şiir sanatıyla ön plana çıkmış olan Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956) da Cumhuriyet Dönemi'nin önemli yazar ve şairlerinden biridir. Tarancı'nın en bilindik şiirleri arasında *Otuz Beş Yaş*, *Ömrümde Sükût*, *Memleket İsterim*, *Gün Eksilmesin Pencereden*, *Allah'ı Ararken* vb. örnek gösterilebilir. Şaire esas ününü kazandıran olay 1946 CHP şiir yarışmasında "Otuz Beş Yaş" adlı şiiriyle birincilik kazanmasıdır (Tonga, 2023). Bu eserinde de görüleceği üzere Tarancı, şiirlerinde genellikle sosyal olaylardan çok ölüm ve fanilik temalarını işlemiştir (Kaplan, 2017). Korkmaz ve Özcan (2009) da şairin büyük ve toplumsal meseleler yerine küçük insanın gündelik sorunlarını ve umutlarını ele aldığını belirtmektedirler.

Şiirde doğal bir söyleyişten yana olan Tarancı bu sebeple şiir yapısını basit tutmuştur (Kaplan, 2017). Şairin yazdığı dizeler incelendiğinde, kısa cümleler kullandığı görülmektedir. Kırmızı (2017), şairin hayatın felsefesi ile değil yaşanması ile ilgilendiğini bu sebeple şiirlerinde derin ve kapalı olmayan bir yapı olduğunu ifade etmektedir. Şiirlerinde bireyselliğin hâkim olması, şairin ele aldığı temaları ve kullandığı söz varlığını sınırlı bir hâle getirmiştir (Kurdakul, 1992). Bu sebeple şiirlerinde genellikle tabiat, duygu, yer, zaman, ses, renk gibi temalara ait kavramlar kullanmıştır (Türken, 2013). Şairin birçok şiirinde bu temalara ait kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Sâmanoğlu (1988), Tarancı'nın Türkçeyi en iyi şekilde kullanan ve ona yeni imkânlar kazandıran bir şair olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmanın kapsamı da şairin bu yönüyle yani söz varlığı ile ilgilidir.

Alan yazını incelendiğinde Cahit Sıtkı Tarancı ile ilgili yapılan az sayıda söz varlığı çalışması olduğu görülmektedir. Gümüş (2021), şairin Ziya'ya Mektuplar adlı eserindeki söz varlığını incelemiş ve isim, fiil, filimsi, sıfat, zarf, zamir, edat, bağlaç, ünlem, deyim ve atasözü başlıkları altında sınıflandırmıştır. Türken (2013) ise şairin şiirlerindeki kelime dünyasını incelemiş ve kelime sayısı, kelime çeşitleri, kelime sıklığı, isim ve sıfat tamlamalarını belirlemiştir. Karademir (2010) soruların Cahit Sıtkı'nın şiirlerindeki yerini incelemiş ve soruların, Cahit Sıtkı'nın dil ve üslubu üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir. Bunun yanında Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerini dil bilimsel açıdan inceleyen çalışmalar da mevcuttur (Elyıldırım & Er, 2011; Özek, 2001). Bu çalışmanın amacı şairin şiirlerinde yer alan kalıplaşmış söz varlığı unsurlarının tespit edilmesidir. Ana dili öğretiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirmede edebî metinler önemli bir rol oynamaktadır (Göçer, 2010a). Bu durum edebî metinlerde yer alan söz varlığı unsurlarının belirlenmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Nitekim öğrencilerin dört temel dil becerisinin gelişmesi için söz varlığının yeterli bir düzeye ulaşması gerekmektedir (Kurudayıoğlu & Soysal, 2016). Aynı zamanda bir dilin söz varlığını tespit etmede edebî eserler temel araçlardan biridir. Bu sebeple Türk edebiyatının önemli şairlerinden biri olan Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde geçen söz varlığı unsurlarının belirlenmesinin ana dilinde kelime öğretimi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde yer alan söz varlığı unsurlarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde kullanılan atasözleri nelerdir ve kullanım sıklıkları nedir?
2. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde kullanılan deyimler nelerdir ve kullanım sıklıkları nedir?
3. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde kullanılan ikilemeler nelerdir ve kullanım sıklıkları nedir?
4. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde kullanılan kalıp sözler nelerdir ve kullanım sıklıkları nedir?
5. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde kullanılan atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözlerin dağılımı nasıldır?

4. Yöntem

4.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerine ait söz varlığı unsurlarının belirlenmesi amaçlandığından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen yazılı materyallerin çözümlenmesini içermektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Doküman incelemesi, araştırma süreçlerinde hem diğer yöntemlerin tamamlayıcısı olarak hem de tek başına bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Bowen, 2009). Merriam (2018) dokümanların en iyi veri kaynaklarından olduğunu ifade ederek daha nesnel veri sunduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada da *Otuz Beş Yaş* kitabında yer alan şiirler doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir.

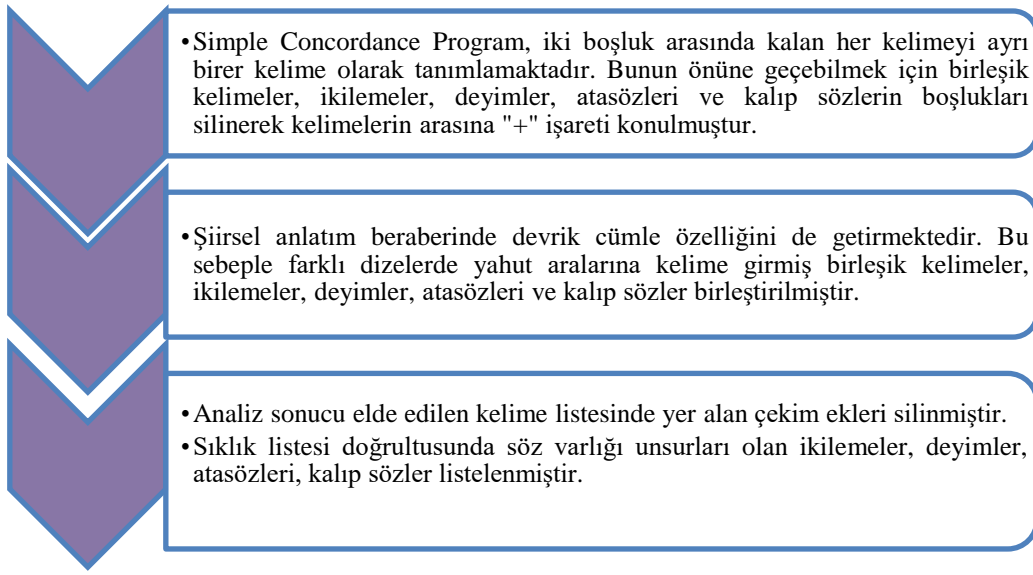
4.2. İncelenen Dokümanlar

Çalışmada, veri kaynağı Cahit Sıtkı Tarancı'nın bütün şiirlerini kapsamaktadır. Tarancı'nın bütün şiirlerinin yer aldığı *Otuz Beş Yaş* kitabı (Tarancı, 2023) temin edilerek söz varlığı unsurları incelenmiştir. Eserde 284 şiir bulunmaktadır. Çeviri Şiirler bölümünde yer alan 10 şiir çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir. Bu doğrultuda çalışmanın veri kaynağını Tarancı'ya ait 274 şiir oluşturmaktadır.

4.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma sürecinde öncelikle Tarancı'nın *Otuz Beş Yaş* şiir kitabı okunarak incelenmiş sonrasında şiirler bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Söz varlığı unsurlarının belirlenmesinde "Simple Concordance Program 5.0" kullanılmıştır. Oluşturulan metnin programda analiz edilme sürecinde şu adımlar uygulanmıştır:

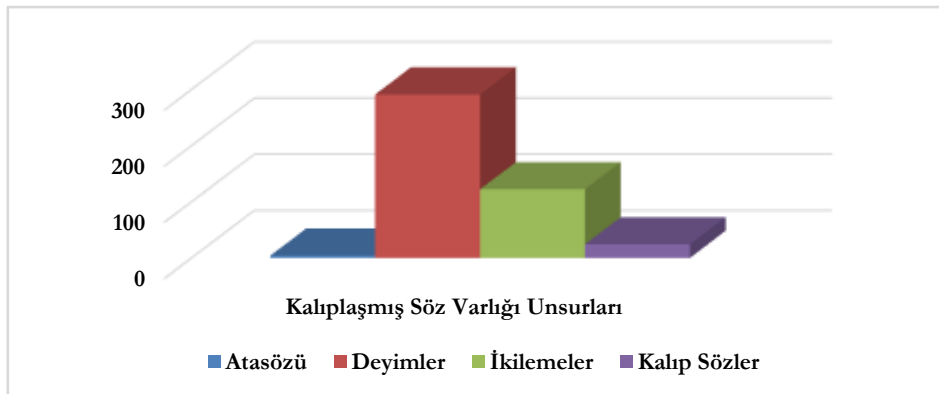
Şekil 1: Metinlerin Analiz Edilme Süreci

Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. İçerik analizi, benzer verilerin çeşitli temalar etrafında bir araya getirilerek yorumlanmasını ifade etmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Çalışmada sıklık listesinden elde edilen söz varlığı unsurları deyim, atasözü, ikileme ve kalıp sözler kategorileri altında sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma yapılırken internet ortamında ulaşılan Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü ile Atasözleri Sözlüğü (Aksoy, 1998a), Deyimler Sözlüğü (Aksoy, 1998b) ve Türkçe İkilemeler Sözlüğü'nden (Akyalçın, 2007) yararlanılmıştır. Sınıflandırma aşamasında iki alan uzmanının görüşüne başvurulmuş ve tespit edilen söz varlığı unsurlarının dâhil edildiği kategoriler karşılaştırılarak görüş birliğine varılmıştır. Yukarıda bahsi geçen kaynaklarda bulunmayan söz varlığı unsurları tartışılarak görüş birliği doğrultusunda sınıflandırmaya dâhil edilmiş ya da sınıflandırmadan çıkarılmıştır. Böylece çalışmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

5. Bulgular

Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde geçen söz varlığı unsurları Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2: Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Yer Alan Kalıplaşmış Söz Varlığı Unsurları

Şekil 2 incelendiğinde, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde toplamda 441 tane kalıplaşmış söz varlığı unsurunun kullanıldığı, bu unsurlardan 291 tanesinin deyim, 122 tanesinin ikileme, 24 tanesinin kalıp söz ve dört tanesinin atasözü olduğu görülmektedir.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde yer alan atasözleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Yer Alan Atasözleri

Sıra No	Atasözü	Sıklık
1	Beterin beteri var.	1
2	Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur.	1
3	Görünen köy kılavuz istemez.	1
4	Ne yârden geçilir ne serden.	1

Tablo 1 incelendiğinde, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde birbirinden farklı toplam dört atasözü kullanıldığı görülmektedir. Bu atasözleri *beterin beteri var*, *dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur*, *görünen köy kılavuz istemez* ve *ne yârden geçilir ne serden* olarak sıralanmaktadır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde geçen deyimler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Yer Alan Deyimler

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
1	Kim bilir?	6	77	Deli divane ol-	1	153	Kendinden geç-	1
2	Uykusu kaç-	5	78	Dem sür-	1	154	Kendini kaptır-	1
3	Hâlden anla- (veya bil-)	4	79	Derde düş-	1	155	Kendini tut-	1
4	Teneffüs et-	4	80	Ders al-	1	156	Kısmeti kalk-	1
5	At koştur-	5	81	Dert anlat-	1	157	Korku sal-	1
6	Dile gel-	3	82	Dilinden düşürme-	1	158	Koynuna al-	1
7	Göz göze gel-	3	83	Dillere destan	1	159	Laf anlat-	1
8	Gözleri yaşar-	3	84	Dolup taş-	1	160	Maişet derdine düş-	1
9	Gün doğ-	3	85	Dört gözle bekle-	1	161	Mendil salla-	1
10	Hatırından çıkma-	3	86	Dört nala kalk-	1	162	Mola ver-	1
11	Hayal kur-	3	87	Dünya gözü ile gör-	1	163	Müjde getir-	1
12	Aklından geç-	2	88	Dünyadan bihaber ol-	1	164	Mümkün ol-	1
13	Ayak uydur-	2	89	Dünyalara değişme-	1	165	Nefes al-	1
14	Boş dön-	2	90	Dünyayı tozpembe gör-	1	166	Nimet bil-	1
15	Düş kur-	2	91	Düşman kesil-	1	167	Nişan al-	1
16	El aç-	2	92	El at-	1	168	Olta at-	1
17	Gelip çat-	2	93	El birliği	1	169	Ortalığa düş-	1
18	Gözü yolda kal- /bırak-	2	94	El emeği	1	170	Oyun et-	1
19	Gurbete düş-	2	95	Eli değ-	1	171	Ömre bedel	1
20	Gücü yet-	2	96	El koy-	1	172	Ömür çürüt-	1
21	Güneş doğ-	2	97	Elden git-	1	173	Ömür geçir-	1
22	Hayra alamet değil	2	98	Eline geç-	1	174	Ömür sür-	1
23	Hüküm sür-	2	99	Elinden gel-	1	175	Öpüp başına götür-	1
24	İçi titre-	2	100	Eşik atla-	1	176	Para et-	1

25	İşten değil	2	101	Fal bak-	1	177	Para say-	1
26	Kadrini bil-	2	102	Farkına var-	1	178	Peşine tak-	1
27	Kâm al-	2	103	Farz et-	1	179	Rahat bırak-	1
28	Kanat çırp-	2	104	Fırsat bu fırsat	1	180	Rapor ver-	1
29	Karar kıl-	2	105	Fırtına kop-	1	181	Ruhunu sar-	1
30	Kemale er-	2	106	Gam eyle-	1	182	Rüyasına gir-	1
31	Kolu kanadı kırıl-	2	107	Gam yeme-	1	183	Sarmaş dolaş ol-	1
32	Medet um-	2	108	Gark et-	1	184	Selam al-	1
33	Mektup al-	2	109	Geçit ver-	1	185	Selam söyle-	1
34	Murada er-	2	110	Gelip çat-	1	186	Sevda çek-	1
35	Saltanat sür-	2	111	Geri ver-	1	187	Sevdaya tutul-	1
36	Seyre dal-	2	112	Gına gel-	1	188	Sokağa dökül-	1
37	Söz aç-	2	113	Göğüs ger-	1	189	Sona er-	1
38	Şaşırp kal-	2	114	Gökte ararken yerde bul-	1	190	Sorguya çek-	1
39	Veda et-	2	115	Gönlünü et-	1	191	Sözünün üstüne gel-	1
40	Yadigâr kal-	2	116	Göz değ-	1	192	Su al-	1
41	Yardıma koş-	2	117	Göz kırp-	1	193	Sürüp git-	1
42	Yer et-	2	118	Gözünde tüt-	1	194	Şafak at-	1
43	Yuva kur-	2	119	Gözünün yaşına bakma-	1	195	Şarkı tuttur-	1
44	Adı çık-	1	120	Gün doğ-	1	196	Şeytan tüyü ol-	1
45	Ağzı var dili yok	1	121	Haber sal-	1	197	Şifa ver-	1
46	Ağızdan baklayı çıkar-	1	122	Haber ver-	1	198	Taban tep-	1
47	Aklından zoru ol-	1	123	Haberi ol-	1	199	Temel tut-	1
48	Aklını çel-	1	124	Hapislerde çürü-	1	200	Tercüman ol-	1
49	Aklında tut-	1	125	Hasret kal-	1	201	Tozu dumana kat-	1
50	Alın teri	1	126	Hatırına getir-	1	202	Türkü tuttur-	1
51	Alıp vereme-	1	127	Hayale dal-	1	203	Uçup git-	1
52	Ant iç-	1	128	Hayatına kıy-	1	204	Uykusunu al-	1
53	Ateş al-	1	129	Hayır gelme-	1	205	Vaveyla kop-	1
54	Ayakta tut-	1	130	Hayra yor-	1	206	Veda et-	1
55	Ayrı düş-	1	131	Huzur ver-	1	207	Yan bak-	1
56	Bacası tüt-	1	132	Hüsnü kabul göster-	1	208	Yanıp tutuş-	1
57	Baş eğ-	1	133	Hüzün duy-	1	209	Yâr ol-	1
58	Başı darda kal-	1	134	İşlik çal-	1	210	Yarıda kal-	1
59	Başı dön-	1	135	İşık tut-	1	211	Yaraya merhem tutma-	1
60	Başına dert aç-	1	136	İçi sızla-	1	212	Yaşını başını al-	1
61	Başını alıp git-	1	137	İçi içine sığma-	1	213	Yelken aç-	1
62	Başını dinle-	1	138	İçine sin-	1	214	Yemeden içmeden kesil-	1
63	Başını taştan taşa vur-	1	139	İçinden gel-	1	215	Yok ol-	1
64	Bel bağla-	1	140	İmdada koş-	1	216	Yol aç-	1
65	Boğaz boğaza gel-	1	141	İş tut-	1	217	Yol göster-	1
66	Boşta kal-	1	142	İtişip kakış-	1	218	Yola çık-	1
67	Büyü bozul-	1	143	Kaçacak delik ara-	1	219	Yolculuk görün-	1
68	Can ver-	1	144	Kadrini kıymetini bil-	1	220	Yollara düş-	1
69	Cana can kat-	1	145	Kalbi titre-	1	221	Yolu düş-	1

70	Canı çık-	1	146	Kan akıt-	1	222	Yoluna gir-	1
71	Canı sıkıl-	1	147	Kan çık-	1	223	Yolunu kes-	1
72	Çileden çık-	1	148	Kanı kayna-	1	224	Yüzü gül-	1
73	Çilingir sofrası kur-	1	149	Karalar giy-	1	225	Yüzü olma-	1
74	Dağları düz et-	1	150	Kastı ol-	1	226	Zapt et-	1
75	Dalıp çık-	1	151	Kavak yeli es-	1	227	Zehir et-	1
76	Dar gel-	1	152	Kendine dert et-	1	228	Zevk duy-	1

Tablo 2 incelendiğinde, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde 228'i farklı olmak üzere toplam 291 deyim yer aldığı görülmektedir. Bu deyimler arasında *kim bilir* 6 kez, *uykusu kaçmak* 5 kez, *hâlden anlamak/bilmek* ve *teneffüs etmek* 4 kez, *at koşturmak*, *dile gel*, *fark etmek*, *göz göze gelmek*, *gözleri yaşarmak*, *gün doğmak*, *hatırından çıkmamak* ve *hayal kurmak* 3 kez ve *aklından geçmek*, *ayak uydurmak*, *boş dönmek*, *düş kurmak*, *el açmak*, *gelip çatmak*, *gözü yolda kalmak*, *gurbete düşmek*, *gücü yetmek*, *güneş doğmak*, *hayra alamet değil*, *hüküm sürmek*, *içi titremek*, *işten değil*, *kadrini bilmek*, *kâm almak*, *kanat çırpma*, *karar kılmak*, *kemale ermek*, *kolu kanadı kırılmak*, *medet ummak*, *mektup almak*, *murada ermek*, *saltanat sürmek*, *seyre dalmak*, *söz açmak*, *şaşırp kalmak*, *veda etmek*, *yadigâr kalmak*, *yardıma koşmak*, *yer etmek* ve *yuva kurmak* iki kez kullanılmıştır. Tabloda belirtilen diğer deyimlerin ise birer kez kullanıldığı görülmektedir.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde geçen yer alan ikilemeler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Yer Alan İkilemeler

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
1	Bir bir	6	43	Diş diş	1
2	Pırıl pırıl	5	43	Döne dolana	1
3	Baş başa	4	44	Durup durup	1
4	Ev bark	4	45	Düşer düşmez	1
5	Olsa olsa	4	46	El ele	1
6	Renk renk	4	47	Er geç	1
7	Baştan başa	3	58	Eş dost	1
8	Kış yaz	3	49	Fakir fukara	1
9	Usul usul	3	50	Garip garip	1
10	Ayrı ayrı	2	51	Gelse gelse	1
11	Az çok	2	52	Gözü gönü	1
12	Çoluk çocuk	2	53	Güle güle	1
13	Dağ taş	2	54	Gümbür gümbür	1
14	Doya doya	2	55	Gürül gürül	1
15	Kendi kendine	2	56	Halka halka	1
16	Mavi mavi	2	57	Hayal meyal	1
17	Tel tel	2	58	İlgit ilgit	1
18	Sabah akşam	2	59	İç içe	1
19	Yaprak yaprak	2	60	İrili ufaklı	1
20	Yeşil yeşil	2	61	İyi kötü	1
21	Zaman zaman	2	62	Kaza belâ	1
22	Ağır ağır	1	63	Kolay kolay	1
23	Akıl fikir	1	64	Lapa lapa	1
24	Akşam akşam	1	65	Konu komşu	1
25	Akşam sabah	1	66	Kurt kuş	1
26	Altüst	1	67	Kurdu kuşu	1
27	Ayrılık gayrılık	1	68	Omuz omuz	1
28	Bağ bahçe	1	69	Perde perde	1

29	Bayram seyran	1	70	Petek petek	1
30	Boy boy	1	71	Pul pul	1
31	Burka burka	1	72	Sağa sola	1
32	Bütün bütün	1	73	Sarmaş dolaş	1
33	Cıvıl cıvıl	1	74	Sen ben	1
34	Çarşı pazar	1	75	Şeffaf mı şeffaf	1
35	Çeşit çeşit	1	76	Şırl şırl	1
36	Dal dal	1	77	Tane tane	1
37	Dalga dalga	1	78	Uzun uzun	1
38	Dalıp dalıp	1	79	Yan yana	1
39	Deli divane	1	80	Yazlı kışlı	1
40	Dinsiz imansız	1	81	Yer yer	1
41	Dirhem dirhem	1	82	Yıldızlı yıldızsız	1
42	Dirlik düzenlik	1			

Tablo 3 incelendiğinde, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde 82'si farklı olmak üzere toplam 122 ikilemenin yer aldığı görülmektedir. Bu ikilemeler arasında *bir bir* 6 kez; *pırl pırl* 5 kez; *baş başa*, *ev bark*, *olsa olsa* ve *renk renk* 4 kez; *baştan başa*, *kış yaz* ve *usul usul* 3 kez ve *ayrı ayrı*, *az çok*, *çoluk çocuk*, *dağ taş*, *doya doya*, *kendi kendine*, *mavi mavi*, *tel tel*, *sabah akşam*, *yaprak yaprak*, *yeşil yeşil*, *zaman zaman* 2 kez kullanılmıştır. Tabloda belirtilen diğer ikilemelerin ise birer kez kullanıldığı görülmektedir.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde yer alan kalıp sözler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Yer Alan Kalıp Sözler

Sıra No	Kalıp sözler	Sıklık
1	Allah'ını seversen	2
2	Selam olsun	2
3	Allah'a ısmarladık	1
4	Allah'a çok şükür	1
5	Allah cümlemizin yardımcısı olsun	1
6	Allah çocuklarımıza acısın	1
7	Ben ettim sen etme	1
8	Bereket versin	1
9	Bugün var yarın yoğum	1
10	Cümlenin sağlığına duacıyım	1
11	Çok şükür	1
12	Geçtiğin köprüler sağlam tüneller aydınlık olsun	1
13	Haydi uğurlar olsun	1
14	Hamdolsun	1
15	Kurbanın olayım	1
16	Ne hâlimiz varsa götürüz	1
17	Ne gelen var ne giden	1
18	Ömrün güzel geçsin	1
19	Sağım sıhhatteyim	1
20	Yolun açık olsun	1
21	Yuf olsun bana	1
22	Zihin açıklığı versin	1

Tablo 4 incelendiğinde, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde 22'si farklı olmak üzere toplam 24 kalıp sözün yer aldığı görülmektedir. Bu kalıp sözler *Allah'ını seversen*, *Allah'a ısmarladık*, *Allah'a çok şükür*, *Allah cümlemizin yardımcısı olsun*, *Allah çocuklarımıza acısın*, *ben ettim sen etme*, *bereket versin*, *bugün var yarın yoğum*, *cümlenin sağlığına duacıyım*, *çok*

şükür, geçtiğin köprüler sağlam tüneller aydınlık olsun, haydi uğurlar olsun, hamdolsun, kurbanın olayım, ne hâlimiz varsa görürüz, ne gelen var ne giden, ömrün güzel geçsin, sağım sıhhatteyim, yolun açık olsun, yuf olsun bana ve zihin açıklığı versin olarak sıralanmaktadır.

6. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Ana dili öğretiminde söz varlığı, öğrencilerin dört temel dil becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Dinlediklerinden ve okuduklarından kazandıkları kelimeler ile alıcı söz varlığını oluşturan bireyler konuşurken ve yazarken üretici söz varlığı ile duygu ve düşüncelerini ifade etmektedirler. Alıcı söz varlığının gelişmesinde ve aktarılmasında temel kaynak olan Türkçe ders kitaplarının yanında edebî eserler de önemli rol oynamaktadır. Bu zenginleştirme ve aktarma şair ve yazarlar eserlerinde kullandıkları sözler ile gerçekleşmektedir (Uluçay, 2014). Bu çalışmada Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde yer alan kalıplaşmış söz varlığı unsurları incelenmiştir. Alan yazınında söz varlığı unsurları üzerinde fikir ayrılıklarının olduğu görülmektedir. Örneğin, Aksan (2015) söz varlığının kelime, atasözü, deyim, kalıp söz, kalıplaşmış söz, terimler ve anlatım kalıplarından meydana geldiğini dile getirmektedir. Ancak kalıp söz ve kalıplaşmış söz ifadeleri söz varlığı çalışmalarında belirsizliğe yol açmaktadır. Karademir (2019) bu karışıklığın önüne geçmek için kalıp sözler ile kalıplaşmış sözlerin aynı kavramı işaret etmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak bu çalışmada kalıplaşmış dil öğeleri ele alındığından Gökdayı'nın (2008) tasnifinin kullanılmasıyla bu karışıklığın önüne geçeceği düşünülmüştür. Bu tasnif deyim, atasözü, ikilemeler ve kalıp sözleri kalıplaşmış öğeler başlığı altında açıklamaktadır (Gökdayı, 2008). Ancak kalıp söz (ilişki sözleri) ile kalıplaşmış sözün tanımı, birbirlerinden ayrıldıkları nokta ve kesişme durumları araştırılarak kesin bir yargıya ulaşılması gerekmektedir. Zira bu durum gelecekte yapılacak söz varlığı çalışmalarının niteliğini etkileyebilir.

Çalışma sonucunda Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde toplam 441 tane kalıplaşmış söz varlığı unsurunun yer aldığı ve bu unsurların 291 tanesini deyimlerin, 122 tanesini ikilemelerin, 24 tanesini kalıp sözlerin ve dört tanesini atasözlerinin oluşturduğu belirlenmiştir. Araştırmada, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde toplam dört atasözünün yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Şiir türü, düz yazının aksine tamamlanmayan cümleler ya da devrik bir anlatım barındırabilir. Bu durum çoğunlukla cümle biçiminde bulunan atasözlerinin şiir türünde az sayıda yer almasına yol açabilir. Bunun yanında Cahit Sıtkı'nın üslubu gereği şiirlerinde kısa, az heceli cümlelerin yer alması da (Sâmanoğlu, 1988) bu duruma yol açabilir. Ancak alan yazınında bu durumun yalnızca şiir türüne özgü olmadığı bulgulara da rastlanmıştır. Süğümlü ve Eraslan (2019), Türkçe ders kitaplarında kullanılan metin türleri ile bu metinlerde kullanılan kalıplaşmış söz varlığı unsurları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında ders kitaplarında en az sayıda yer alan kalıplaşmış söz varlığı unsurunun atasözü olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte Türkçe ders kitaplarında kalıplaşmış söz varlığını inceleyen çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Akin, 2018; Geçgel, Kana & Öncü, 2022). Bu doğrultuda alan yazınının bu çalışmanın bulgusuyla örtüştüğü söylenebilir.

Araştırmada, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde 228'si farklı olmak üzere toplam 291 deyim yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun yanında Tarancı'nın şiirlerinde en fazla yer verdiği kalıplaşmış söz varlığı unsuru da deyimdir. Şiir, yapısı gereği mecaz ve yan anlamlı kelimelerden yararlanan bir türdür. Deyimleri oluşturan sözcüklerinden en az birinin gerçek anlamı dışında kullanılması bu unsurun şiirlerde sıklıkla kullanılmasına yola açabilir. Bunun yanında deyimlerin edebî ürünlerde kullanılması, anlatımı güçlendirip akıcılık kazandırdığından

(Göçer, 2010b) şiir türünde bu unsurdan yararlanılmasını sağlayabilir. Araştırmanın bu bulgusuyla paralel olmak üzere Türkçe ders kitaplarını inceleyen çalışmalarda en fazla kullanılan kalıplaşmış söz varlığının deyim olduğunu tespit eden çalışmalar bulunmaktadır (Bulut & Taçyıldız, 2020). Türler açısından ele alındığında alan yazınında yapılan çalışmalarda deyimlerin çeşitli metin türlerinde kullanıldığı görülmektedir. Kemiksiz (2022) Türkçe, Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinleri incelediği çalışmasında en az deyim yer aldığı türün şiir olduğunu ifade etmiş, bu duruma şiirlerin yapı gereği kısa yazılar olmasının sebep olabileceğini dile getirmiştir. Çalışmada deyimler belirlenirken sözlüklerden yararlanılmıştır. Ancak alan uzmanlarıyla istişare sonucunda şiirlerde sözlüklerde yer almayan birçok deyim yer aldığı görülmektedir. Nitekim, Güven (2023) de çalışmasında günlük hayatta kullanıldığı hâlde TDK sözlüğünde yer almayan deyimlerin olduğunu belirlemiştir. Bu açıdan deyimler sözlüğünün güncellenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde 82'si farklı olmak üzere toplamda 122 ikilemenin bulunduğuudur. Bunun yanında Tarancı'nın şiirlerinde en fazla yer verdiği ikinci kalıplaşmış söz varlığı unsuru da ikilemelerdir. Anlamı zenginleştiren ve pekiştiren ikilemelerden şairler ve yazarlar tarafından sıklıkla yararlanıldığı belirtilmektedir (Özgür, 2023). Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde ikileme sayısının fazla olması da şiirlerinin anlam yönünden zenginliğini göstermektedir. Araştırmada elde edilen son bulgu Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde 22'si farklı olmak üzere toplam 24 kalıp sözün bulunduğuudur. Bu kalıp sözler arasında şükür bildiren ifadeler, dua ve beddua ifadeleri, yalvarma ve yakarış ifadeleri, yolcu etme, yola çıkma sırasında kullanılan ifadeler ve duygu durumunu bildiren ifadeler yer almaktadır. Şimşek (2022), Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinde yer alan kalıp sözleri incelediği çalışmasında 212 farklı kalıp söze rastlandığı tespit edilmiştir. Bu sözler arasında bu çalışmayla paralel olarak duygusal tepki dile getiren, dinî inançları bildiren ve genel bir davranış ve düşünce bildiren sözlerin daha fazla yer kapladığı belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde anlatıma zenginlik katan söz varlığı unsurlarından yararlandığı görülmektedir. Özellikle deyim ve ikilemelerin sıklıkla kullanılması Tarancı'nın şiirlerinin anlam yönünden zenginliğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Kalıplaşmış söz varlığının Türkçe öğretimi ve kültür aktarımındaki rolü göz önüne alındığında konuyla ilgili daha fazla çalışma yapılması beklenmektedir.
- Gelecekteki, öğrencilerin edebî metinlerden söz varlığı kazanma durumlarını ele alan uygulamalı çalışmalar yapılabilir.
- Kalıp söz ile kalıplaşmış söz arasındaki belirsizliğin ortadan kaldırılması için iki kavram arasındaki benzerlik ve farklılıkların derinlemesine incelendiği çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2011). *Türkçenin zenginlikleri, incelikleri* (3. bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin söz varlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, Y. (2001). Türkçede zaman anlatımı ve kimi ikileme yapıları. *XV. Dilbilim Kurultayı*, 24-25 Mayıs, İstanbul, s. 115-122.
- Aksoy, Ö. A. (1988). Atasözleri, deyimler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 10, 131-166.

- Aksoy, Ö. A. (1998a). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü I*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. (1998b). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü II*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe ikilemeler sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 137-159.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Bulut, K. ve Taçyıldız, E. (2020). Farklı yayınevlerine ait 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kalıplaşmış söz varlığı açısından incelenmesi. *Journal of Turkish Language and Literature*, 6(4), 687-713.
- Canbulat, M. ve Dilekçi, A. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki kalıp sözler ve öğrencilerin kalıp sözleri kullanma düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 8(9), 217-232.
- Demir, C. (2016). Türkçe eğitim-öğretim programları ve kişisel söz varlığı. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 141-161.
- Doğan, Y. (2016). *Deyim yerindeyse*. Ankara: Pegem Akademi.
- Elyıldırım, S. ve Er, A. (2011). Cahit Sıtkı Tarancı'nın 'Ölüm I-II ile Otuz Beş Yaş' şiirlerinin göstergebilimsel çözümlemesi. *Folklor/Edebiyat*, 18(67), 37-60.
- Ergin, M. (2006). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikileme* (2. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Geçgel, H., Kana, F. ve Öncü, B. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kalıplaşmış söz varlığı unsurları bakımından incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2214-2230.
- Göçer, A. (2010a). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı. *Turkish Studies*, 5(1), 1007-1036.
- Göçer, A. (2010b). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebî ürünlerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 341-369.
- Göçer, A. (2012). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin deyimleri kullanma yeterlikleri üzerine bir inceleme. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 4(13), 96-109.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig*, (44), 89-110.
- Gümüş, A. (2021). *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Ziya'ya Mektuplar adlı eserinde söz varlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, B. (2023). Günlük hayatta kullanılmasına rağmen TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde yer almayan deyimlerin tespiti üzerine bir inceleme. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 410-422.
- Güzel, A. ve Karadağ, Ö. (2013). Kelime sıklığı açısından Türk atasözleri üzerine bir değerlendirme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 274-280.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2012). *Türk halk edebiyatı el kitabı* (7. bs.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınları.
- Kaplan, M. (2017). *Şiir tahlilleri 2 - Cumhuriyet devri Türk şiiri* (26. bs.). İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Karadağ, Ö. (2021). *Kelime öğretimi* (3. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Karademir, F. (2010). Bir dil ve üslup bileşeni olarak Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde soru. *Turkish Studies (Elektronik)*, 5(4), 401-433.
- Karademir, F. (2019). Türkçe söz varlığı tasnifinde kullanılan bazı terimler üzerine. *Sciences*, 5(18), 736-744.
- Kavruk, H. ve Özlek, E. (2022). Söz varlığı ve unsurları. C. Çarkıt, & H. Kurnaz (Ed.), *Kuramdan uygulamaya kelime öğretimi* içinde (s. 15-42). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kemiksiz, Ö. (2022). Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerde yer alan deyimler üzerine bir inceleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 1-12.
- Kenzhalin, K. (2017). Türk dünyasında deyim bilimi çalışmaları. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (43), 107-124.
- Kırımlı, B. (2017). *Cumhuriyet devri Türk şiiri*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Korkmaz, R. ve Özcan, T. (2009). Cumhuriyet dönemi Türk şiiri. R. Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı el kitabı* içinde (s. 237-341). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kurdakul, Ş. (1992). *Çağdaş Türk edebiyatı 3-Cumhuriyet dönemi* (2. bs.). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kurudayıoğlu, M. ve Dölek, O. (2019). Söz varlığı ve sözcük öğretiminin önemi. A. Okur, & G. Göçen (Ed.), *Türkçenin sözcük öğretimi* içinde (5. bs., s. 19-37). Ankara: Nobel.
- Kurudayıoğlu, M. ve Soysal, T. (2016) Cumhuriyet dönemi ilkököl Türkçe dersi öğretim programlarının söz varlığının geliştirilmesi açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(4), 559-598.
- Merriam, S. (2018). *Nitel araştırma-desen ve uygulama için bir rehber* (3. bs.). (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Oğuz, M. Ö. (Ed.) (2012). *Türk halk edebiyatı el kitabı* (9. bs.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Özbek, E. E. (2021). Türk dilinde "ikileme" terimi ve Tuva Türkçesi örneğinde ikilemelerin/ikili sözlerin semantik özellikleri üzerine. *Turkish Studies-Language*, 16(4), 2481-2510.
- Özdemir, C. (2015). Bir kültür unsuru olarak âşık edebiyatında kalıp sözler. *Journal of International Social Research*, 8(38), 286-294.
- Özek, F. (2001). Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölümden sonra adlı şiirinin dilbilimsel açıdan incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 147-164.
- Özer, H. ve Demirtaş, Y. (2018). Yunus Emre divanında geçen ikilemeler üzerine. *Journal of International Social Research*, 11(60), 163-171.
- Özgür, U. (2023). Halk şairlerinin şiirlerinde geçen ikilemelerin anlam bağlamında değerlendirilmesi: Karacaoğlan ve Dadaloğlu örneği. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 868-878.
- Roberts, B. (1992). The evolution of the young child's concept of "word" as a unit of spoken and written language. *Reading Research Quarterly*, 27(2), 125-138.
- Richards, J. C. ve Schmidt, R. W. (2010). *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics*. London: Routledge.

- Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.
- Sâmanoğlu, G. (1988). *Cahit Sıtkı Tarancı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sis, N. ve Gökçe, B. (2009). Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinde yansımalar ve kalıp sözler. *Turkish Studies*, 4(3), 1975-1989.
- Süğümlü, Ü. ve Eraslan, A. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri ile kalıplaşmış söz varlığı ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 630-646.
- Şen, Ü. (2020). *Dil eğitiminin temel kavramları* (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, N. D. (2022). Türkçe Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinde kalıp söz varlığının değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(Özel Sayı (Yüreklere Akif, Dillerde Hürriyet)), 105-122.
- Tarancı, C. S. (2023). *Otuz Beş Yaş* (72. bs.) (A. Bezirci, Der.). İstanbul: Can Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (TDK). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 5.06.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Tonga, N. (2023). Cahit Sıtkı Tarancı külliyyatına ilaveler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 439-471.
- Türken, N. (2013). *Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde kelime dünyası*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uluçay, M. (2014). Destan şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın söz varlığı. *Electronic Turkish Studies*, 9(9), 1023-1034.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Vygotsky, L. S. (2021). *Düşünce ve dil*. (B. Erdoğan, Çev.). İstanbul: Roza Yayınevi.
- Wrey, A. (2002). *Formulaic language and lexion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yurtbaşı, M. (2012). *Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü*. İstanbul: Excellence Publishing.

Extended Abstract

In mother tongue teaching, vocabulary plays an important role in the development of students' four basic language skills. Individuals who form receptive vocabulary with the words they acquire from listening and reading express their feelings and thoughts with productive vocabulary while speaking and writing. A word is defined as the smallest independent unit in a language (Richards & Schmidt, 2010). Vygotsky (2021) states that meaning is a fundamental criterion for a word and that words without meaning are empty sounds. Ergin (2006), on the other hand, emphasizes task and meaning and defines a word as a sound or sounds with meaning and grammatical task. The word, which is an element of both spoken and written language (Roberts, 1992), constitutes the basic element of vocabulary (Karadağ, 2021). In addition to words, there is also a stereotyped vocabulary formed by elements such as proverbs, idioms, reduplications and formulaic words in a language. The elements of stereotyped vocabulary have a number of structural features: these elements, which are stereotyped in the language, are arranged in phrases or sentences, consist of a limited number of words, and are included in certain types of sentences and phrases (Gökdayı, 2008). The presence of these elements makes communication in a language easier (Wray, 2002). In addition to Turkish textbooks, literary texts play an important role in the development and transfer of receptive vocabulary. This enrichment and transfer is realized through the words used by poets and writers in their works (Uluçay, 2014). Accordingly, the aim of this study is to examine the elements of stereotyped vocabulary in Cahit Sıtkı Tarancı's poems.

Since this study aims to determine the vocabulary elements of Cahit Sıtkı Tarancı's poems, document analysis method was used. Document analysis involves analyzing the written materials obtained for the purpose of the research (Yıldırım & Şimşek, 2018). Document analysis is used both as a

complement to other methods and as a stand-alone method in research processes (Bowen, 2009). Merriam (2018) states that documents are one of the best data sources and provide more objective data. In this study, the poems in the book *Otuz Beş Yaş* were analyzed using the document analysis method. In the study, the data source covers all of Cahit Sıtkı Tarancı's poems. The book *Otuz Beş Yaş* (Tarancı, 2023), which contains all of Tarancı's poems, was obtained and the elements of vocabulary were analyzed. There are 284 poems in the work. The 10 poems in the Translated Poems section were not included in the study. Accordingly, the data source of the study consists of 274 poems by Tarancı. In the research process, firstly, Tarancı's poetry book *Otuz Beş Yaş* was read and analyzed, and then the poems were transcribed on the computer. "Simple Concordance Program 5.0" was used to determine the elements of vocabulary. Content analysis method was used to analyze the data. Content analysis refers to the interpretation of similar data by bringing them together around various themes (Yıldırım & Şimşek, 2018). In the study, the vocabulary elements obtained from the frequency list were classified under the categories of idioms, proverbs, reduplication and formulaic words. At the classification stage, the opinions of two field experts were consulted and a consensus was reached by comparing the categories in which the identified vocabulary elements were included. Thus, the reliability of the study was tried to be ensured.

As a result of the study, it was determined that a total of 441 elements of stereotyped vocabulary were used in Cahit Sıtkı Tarancı's poems, 291 of these elements were idioms, 120 of them were reduplications, 24 of them were formulaic words and four of them were proverbs. In the study, it was found that a total of four proverbs were included in Cahit Sıtkı Tarancı's poems. Unlike prose, poetry may contain incomplete sentences or a deviated expression. This situation may lead to a small number of proverbs, which are mostly in the form of sentences, in the poetry genre. In addition, the fact that Cahit Sıtkı's poems contain short, few-syllable sentences due to his style (Sâmanoğlu, 1988) may also lead to this situation. In the study, it was found that Cahit Sıtkı Tarancı's poems contain a total of 291 idioms, 228 of which are different. In addition, the element of stereotyped vocabulary that Tarancı includes the most in his poems is idiom. Poetry is a genre that utilizes figurative and connotative words due to its structure. The use of at least one of the words that make up idioms outside its literal meaning may lead to the frequent use of this element in poems. Another finding obtained in the research is that there are a total of 122 reduplications in Cahit Sıtkı Tarancı's poems, 82 of which are different. In addition, the second most common element of stereotyped vocabulary in Tarancı's poems is doubling. It is stated that poets and writers frequently make use of reduplications that enrich and reinforce the meaning (Özgür, 2023). The high number of reduplications in Cahit Sıtkı's poems shows the richness of his poems in terms of meaning. The last finding of the study is that there are 24 formulaic words in Cahit Sıtkı Tarancı's poems, 22 of which are different. These words include expressions of gratitude, expressions of prayer and cursing, expressions of begging and supplication, expressions used during traveling, departure, and expressions expressing emotional state. Şimşek (2022) examined the formulaic words in Mehmet Akif Ersoy's poems and found 212 different formulaic words in his study. Among these words, in parallel with this study, it was determined that the words expressing emotional reactions, expressing religious beliefs and expressing a general behavior and thought occupied more space.